

שנינו במשנה: [האומר] "תודה, היא ולחמה מן המעשר" יביא:

ומקשינן על לשון "יביא", וכי לא סגיא דלא מייתי [וכי חייב הוא להביא דוקא באופן זה] ואינו יכול להביא את שניהם (13) מן החולין, והרי ודאי שאם רצה להביא הכל מן החולין תבוא עליו ברכה!?

רב נחמן ורב חסדא אמרי [תירצו]: כך היא כוונת משנתנו: רצה מביא מן המעשר, לא רצה לא יביא מן המעשר אלא מן החולין.

שנינו במשנה: ולא יביא מחיטי מעשר שני, אלא ממעות מעשר שני:

רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרויהו:

לא שנו — שלא יביא לחמי תודה ממעשר שני עצמו — אלא מחיטי מעשר שני, היינו החיטים עצמם שהופרשו למעשר שני, אבל מחיטין חלקוחות ממעות מעשר שני שפדה את המעשר השני, וקנה בהם חיטים שלא לצורך לחמי תודה, ועכשיו רוצה לעשות מהם לחמי תודה — יביא.

יתיב רבי ירמיה קמיה דרבי זירא ויתיב וקאמר:

לא שנו שלא יביא אלא מחיטי מעשר שני, אבל מחיטין חלקוחות ממעות מעשר שני — אף שלא ניקחו לשם לחמי תודה — יביא; וכרב נחמן ורב חסדא.

אמר ליה: רבי! אתה אומר כן. אבל אני אומר: אפילו מחיטין חלקוחות ממעות מעשר שני לא יביא, אלא אם לקח לכתחילה חיטים ממעות המעשר בשביל לחמי תודה.

ואימא טעמא דידי ואימא טעמא דידך [ואסביר את טעמי, ואת טעמך]:

טעם שלך: כי תודה — כלומר לחמי תודה — מחיבא קא ילפת לה שהוא יכול להביא ממעות מעשר שני [כשלא קיבל עליו להביא תודה], משלמים שהרי קראה התורה לתודה "תודת שלמיו", וכשם שלמים יכול הוא לקנות ממעות מעשר שני [כדמפרש ואזיל], כך יכול הוא להביא מהם לחמי תודה.

ושלמים עצמם שהוא יכול להביא ממעות א-ב9 מעשר שני נלמד "שם שם" ממעשר, שנאמר [דברים כז ז]: "וזבחת שלמים ואכלת שם", ונאמר במעות מעשר שני [דברים יד כו]: "ונתתה בכסף ואכלת שם" — (1)

ומאחר שתודה משלמים נלמדת, מינה [הרי

ב"בל יחל".

13. ראה תוספות ד"ה תודה.

נאכלים, ומעשר שני לאכילה ושתייה ניתן; ויש לעיין: אם כן למה לנו ללמוד לחמי תודה משלמים כיון שנאכלים הם?! וראה היטב ב"שפת אמת" בד"ה במשנה כ"ד; וראה עוד בהערות בהמשך הענין.

וברש"י קדושין נו א ד"ה לשם שלמים, כתב: דרך כל בהמות שנקחות בכסף מעשר ליקרב שלמים, כדילפינן לה במנחות "שם שם",

1. ב"שפת אמת" בסוף העמוד — ומובא בהערה שם, ראה שם — מבואר, שעיקר הטעם שאנו צריכים לרבות שלמים שיכול הוא להביאם ממעות מעשר, הוא משום האימורים שאינם

אנו מדמים את התודה לשלמים]:

מה שלמים אין גופן מעשר שהרי אינם תבואה, אף לחמי תודה — שהם באים מן התבואה — נמי מביאים רק כשאינן גופן מעשר. ומזה למדה משנתנו שלא יביא את לחמי התודה מחיטי מעשר שני עצמם, וכשם שהשלמים אינם מעשר שני בעצמם — ולכן אתה סובר: והני חיטין הלקוחות במעות מעשר שני נמי, הרי אין גופן מעשר, ויכול לעשות מהם לחמי תודה.

ואימא טעמא דידי: תודה — כלומר, לחמי תודה — מהיכא קא ילפינן לה שהוא יכול להביאם ממעשר שני, משלמים, ושלמים "שם שם", ממעשר —

וילפינן עוד משלמים: מה שלמים אין [אינם מ]מין מעשר, אף תודה אין מין מעשר,

ומטעם זה שנינו במשנתנו שלא יביא לחמי תודה מחיטי מעשר שני כיון שמין מעשר הם, ואם כן יש לנו אף לאפוקי חיטין הלקוחות במעות מעשר שני, כיון דמין מעשר נינהו.

אמר רבי אמי: המתפים מעות מעשר שני לשלמים, אם היו בידו מעות שפדה עליהם מעשר שני, ואמר "מעות אלו יהיו לדמי שלמים", לא קנו שלמים, כלומר: אין נתפס בהן קדושת דמים לשלמים, ויכול ליקח בהן מה שירצה. (2)

ומפרשינן: מאי טעמא?

משום דלא אלימא קדושת השלמים למיחל אקדושת מעשר שני [אין כח בקדושת השלמים לחול על המעות הקדושות בקדושת מעשר שני]. (3)

"וזבחת שלמים ואכלת שם", ובמעשר כתיב "ואכלת שם"; ופירוש מחודש הוא בהבנת הסוגיא.

2. ואף שיכול לקנות בהם בהמה ולהתפיס בה קדושת שלמים, ואדרבה כך היא עיקר מצות מעות מעשר שני, היינו משום שרק קדושת דמים אינה חלה על קדושת מעשר שני, אבל קדושת הגוף חלה עליו, כן משמע מרש"י בכתב יד וכמו שכתב ב"קהלות יעקב" סימן כט; והביא שם בשם הרדב"ז טעם אחר, שהחילוק בין שלמים עצמם לדמי שלמים, הוא משום שכשקונה שלמים דרך מקח הוא, ראה שם.

ולפי המבואר ברמב"ם [מעשר שני ז יח], שאם קנה בהמה לשלמים אין חל על הבהמה קדושת מעשר שני, אם כן ניחא החילוק בפשיטות; על פי "עולת שלמה" ואחרוני זמננו. [ויש להעיר, דלפי זה יש לומר טעם, למה

הצרכנו ללמוד שאפשר לקנות שלמים במעות מעשר מ"שם שם", [ראה בזה בהערה 1], והיינו משום שהיינו אומרים: קדושת שלמים לא חלה על קדושת מעשר שני].

3. בהמשך הסוגיא נחלקו בדין זה רבי יוחנן ורבי אלעזר, ומבואר שם, שלפי רבי יהודה הסובר מעשר שני ממון הדיוט הוא, אין ספק שיכול הוא להתפיס את המעות לשלמים, ומה שאינו יכול להתפיס את המעות הוא רק אליבא דרבי מאיר, הסובר: מעשר שני ממון גבוה הוא.

וכתב ב"קהלות יעקב" [סימן כט], דבפשוטו היה נראה ששני עניינים הם, שלדעת רבי אמי הוא משום שאין קדושת דמים לשלמים חלה על קדושת מעשר שני, [ודוקא קושת הגוף לשלמים חלה על קדושת מעשר שני]; ואילו רבי יוחנן ורבי אלעזר אין סוברים כלל סברת רבי אמי, ונחלקו מטעם אחר, ומשום שלדעת רבי מאיר

ראויה לשלמים] לבשר תאווה [כלומר, לאוכלה ולא להקריבה; שאם כי אינה עיקר מצות המעות, מכל מקום יכול הוא לקנות בהם חיה], יצא העור [שאינו ראוי לאכילה] לחולין, [ואין אומרים: העור אינו דבר מאכל והדמים שכנגד העור לא יצאו לחולין, אלא יצאו הדמים לחולין, ואף בעור לא נתפס קדושת מעשר, ונוהג בו כשאר חולין; (6) וכן אין בעור קדושת שלמים, וכשאר שלמים שהעור הוא חולין].

אבל הלוקח בהם חיה — שאינה ראויה לשלמים — לזבחי שלמים, ובהמה שהיא

א. מעות מעשר שני עיקר מצותם ליקח בהם שלמים, ועל כל פנים צריך שיקח בהם דבר מאכל, ואם קנה בהם דבר שאינו למאכל, לא יצאו הדמים לחולין. (4)

ב. אין קונים בהמה — שהיא ראויה לשלמים — לבשר תאווה, דהיינו כדי לאוכלה. (5)

מיתבי ממשנה בפרק ראשון במסכת מעשר שני:

“הלוקח [ממעות מעשר שני] בהמה לזבחי שלמים [כעיקר מצותה], או חיה [שאינה

שלמים, והיינו דתלי הרמב"ם ז"ל סברת אין קדושת שלמים חלה על מעשר בזה שמעשר שני ממון גבוה הוא, ואכתי צריך עיון; וראה עוד ב"עולת שלמה".

4. משנה במעשר שני א ז, הובאה בקדושין נו א: אין לוקחין בהמה טמאה עבדים וקרקעות במעות מעשר שני אפילו בירושלים, ואם לקח יאכל [הלוקח] כנגדן; כלומר, יחלל את המעות שבידי המוכר שלא יצאו לחולין, על דבר אחר יאכלנו בירושלים.

5. בתוספות ד"ה אינו, כתבו שהוא מן התורה, ראה שם מה שהביאו מן הספרי, וראה מה שתמה על דבריהם ב"שפת אמת" בסוף העמוד; אבל הרע"ב [מעשר שני א ה] כתב שהוא מדרבנן; ומיהו אם לקח, נתחללו המעות על הבהמה, כן מתבאר בפשוטו מן המשנה המובאת כאן.

6. ביארו רש"י מכתב יד והתוספות את הטעם: כדדרשינן בעירובין כז ב: "בבקר" מלמד שלוקחין בקר אגב עורו, ואפילו יין על גבי קנקן

שממון גבוה הוא, אין בכח הבעלים להתפס במעות קדושת דמים לשלמים.

אך הביא מדברי הרמב"ם שהרכיב את שני הטעמים, וכתב "המתפס מעות מעשר שני לשלמים, לא קנו שלמים, שקדושת שלמים לא חלה על קדושת מעשר, שהמעשר ממון גבוה הוא"; [וכן מוכח גם מדברי התוספות בד"ה הא מני, על קושיית הגמרא על רבי אמי מברייתא דחיה לזבחי שלמים, שהיתה יכולה הגמרא לומר "הא מני רבי יהודה היא", הרי מבואר שדברי רבי אמי תלויים ברבי יהודה ורבי מאיר, אחרונים].

ומבואר מן הרמב"ם, שלכולי עלמא אין חסרון מצד הבעלות, דכיון דרחמנא שלטיה לקנות בהמעות שלמים, הכי נמי ראוי הוא להתפס המעות לשלמים כבעלים גמור, ורק מטעם אין קדושה חלה על קדושה אתינן עלה; וסברת הגמרא היא, דגם לענין אין קדושה חלה על קדושה יש לחלק בין רבי מאיר לרבי יהודה, דלרבי מאיר דקסבר מעשר שני ממון גבוה הוא, גם קדושתו אלימתא יותר ואין קדושת שלמים נתפסת בו, ולרבי יהודה דקסבר ממון הדיוט הוא קליש קדושתיה טובא, וראוי לחול עליו קדושת

שלמים ... לא יצא העור לחולין, וכי לאו, למימרא דקני העור שלמים, והיינו דשנינו: לא יצא העור מקדושת שלמים, ומוכח שחל על העור קדושת מעשר וקדושת דמי שלמים, ותיקשי לרבי אמי הסובר שאין שתי הקדושות חלות כאחת! (8)

ומשנינו: **הא איתמר עלה דההיא משנה: אמר רב:**

לא קני העור קדושת דמי שלמים, ומאי לא יצא העור לחולין דמשמע לכאורה שיש עליו קדושת שלמים —

ראויה לשלמים ולקחה לבשר תאווה, לא יצא העור לחולין.

וקא סלקא דעתין לפרש את כוונת המשנה: הלוקח חיה לזבחי שלמים — שאין היא נתפסת בקדושת שלמים אלא לדמי שלמים — לא יצא העור לחולין מקדושת שלמים; ומשום שאין העור יוצא מקדושת שלמים, אלא כשלקח בהם שלמים ממש, אבל כשלקח בהם חיה שאינה אלא לדמי שלמים, לא יצא העור לחולין מקדושת דמי שלמים שבו. (7)

ודייקנין ממה ששנינו: הלוקח חיה לזבחי

מרבין התם.

למאכל! ?

ומה ששנינו: בהמה לבשר תאווה לא יצא העור לחולין, פירש רש"י מכתב יד: אם לקח בהמה ממעות מעשר שני לבשר תאווה לאוכלה בלא הקרבה, לא יצא העור לחולין מקדושת מעשר שני, אלא ימכר העור ויאכלו דמיו בירושלים; ופשטות הלשון משמע, שנתפס העור — שאינו ראוי למאכל — בקדושת מעשר שני, והמעות שביד המוכר חולין הם שנתחללו על העור, אלא שימכרנו ויאכל את דמיו; וכן מתבאר באמת מלשון המשנה "לא יצא העור לחולין"; וגם זה צריך ביאור, כנ"ל; וראה ב"עולת שלמה".

ב. ב"עולת שלמה" נתקשה: עד כאן לא אמר רבי אמי אלא שאין קדושה חלה על קדושה, אבל כשמחיל בבת אחת שתי קדושות לא שמענו?! ראה שם.

8. נתבאר על פי לשון רש"י מכתב יד בד"ה לאו למימרא, שכתב: לאו למימרא דקני שלמים וחלה קדושה על העור שראוי להם; ומשמע שהקושיא היא מן העור; [אלא, שלכאורה אף מן הבשר יש להקשות, שגם הבשר קדוש בקדושת

7. א. נתבאר על פי רש"י מכתב יד, שכתב: וקס"ד האי דפריך, לא יצא העור מקדושת שלמים, אלא ימכרנו ויביא בדמיו שלמים, הילכך [הואיל והבשר לא הקדש לשלמים אלא לדמי שלמים, והלשון מגומגם קצת] עור נמי קדוש".

ובפשוטו, היינו שלא יצא העור לא מקדושת מעשר שני ולא מקדושת שלמים, ואף לענין מעשר שני חלוק דין הקונה בהמה לשלמים שאין בעור קדושת מעשר שני, וכמבואר ברישא, לבין מי שקנה חיה לדמי שלמים, שיש בעור קדושת מעשר שני; וההכרח לזה, שהרי ראית הגמרא היא מן העור, וכמבואר בלשון רש"י בד"ה לאו למימרא, ואם יצא מקדושת מעשר שני, ורק מקדושת שלמים לא יצא, אין כאן סתירה לדברי רבי אמי, שלא אמר אלא שלא חלה קדושה על קדושה, אבל אם לא חל על העור קדושת מעשר שני, אין סתירה לומר שחל על העור קדושת דמי שלמים.

אלא שהדין טעון ביאור, למה חל על העור קדושת מעשר שני, והרי העור אינו ראוי

לאו למימרא שלא יצא העור מקדושת שלמים, אלא הכי קאמר: אינו בתורת לצאת העור לחולין, היינו: אין החיה בתורת שלמים להוציא את העור לחולין מקדושת מעשר שני, ואף שבבהמה לשלמים יצא העור לחולין מקדושת מעשר שני, מכל מקום בחיה לשלמים אין בו דין זה.⁽⁹⁾

ומפרשין: מאי טעמא לא יצא העור לחולין מקדושת מעשר!?

אמר רבה: נעשה בלוקח במעות מעשר שני שור לחרישה, ולא לאכילה, שלא יוצא העור לחולין מקדושת מעשר שני.

איתמר:

המתפס מעות מעשר שני לשלמים:

רבי יוחנן אמר: קני.

רבי אלעזר אמר: לא קני.

ומבאר הגמרא את מחלוקתם:

ואליבא דרבי יהודה, דאמר "מעשר שני ממון הדיוט הוא", דכולי עלמא לא פליגי, דקני.⁽¹⁰⁾

כי פליגי אליבא דרבי מאיר, דאמר "מעשר שני ממון גבוה הוא";⁽¹¹⁾ ובכך נחלקו:

לומר, שאף קדושת דמי שלמים אינה חלה בה, ומשום זה אין העור יוצא לחולין, ואין חילוק בין קדושת שלמים לקדושת דמי שלמים; [ובפשוטו היה מוכרח כוונתם שאין חל בחיה קדושת דמי שלמים כלל, ומטעמו של רבי אמי, כי מאחר שחל בחיה קדושת מעשר שני, אין חל בה קדושת דמים; אך מאידך גיסא, כיון שאין חל בחיה קדושת דמי שלמים מאי פריך הגמרא "מאי טעמא", והרי מטעמו של רבי אמי הוא, וצריך תלמוד; וראה מה שכתב בביאור הסוגיא ב"שפת אמת", אלא שאין דבריו על דרך פירושו של רש"י מכתב יד].

10. ראה מה שנתבאר בהערה לעיל, שאף לפי טעמו של רבי אמי שאין קדושה חלה על קדושה, צריך גם לטעם "מעשר שני ממון גבוה הוא".

11. מכאן למדו האחרונים, שאף מעות פדיון מעשר שני ממון גבוה הם, ראה צ"ח פסחים ז' א שנסתפק בזה, וראה "מנחת חינוך" מצוה תעג ח שהוכיח מסוגייתנו.

דמי שלמים, וכמו שכתב ב"שפת אמת" והביא כן מן הר"ש — וכן נראה מלשון רש"י בכתב יד המובא בהערה 7 — וראה ב"שפת אמת" שם, שתמה על הפירוש המיוחס לרש"י].

9. לשון רש"י מכתב יד הוא: אינו בתורת שלמים לצאת העור לחולין ויצא מקדושת מעשר, אילו הוה חלה קדושת שלמים אחיה, הוי נפיק העור לחולין כשאר עורות שלמים שהן חולין, [סוף הלשון צריך ביאור, ד"שאר עורות שלמים" משמע שלמים הבאים מן החולין ולענין קדושת שלמים, ואילו אנו דנים כאן בקדושת מעשר שני]; וכן הוא בתוספות: אינו בתורת שלמים [נראה שגרסו בגמרא "אינו בתורת שלמים"] לצאת עור לחולין, דלא חלה עליו קדושת שלמים כלל, שיצא העור לחולין, ויצא מקדושת מעשר, דאי הואי קדושת שלמים אחיה, הוה נפיק עור לחולין.

ויש להסתפק: אם כוונתם לומר, דחיה אינה שלמים ממש, אך חל בה קדושת דמי שלמים, אלא שאין די בקדושת דמי שלמים להוציא את העור לחולין מקדושת מעשר שני; או כוונתם

מאן דאמר: לא קני, כרבי מאיר.

מתניתין:

ומאן דאמר: קני, סבר: כיון דמעשר קרב ליה שלמים, כיון שמקריבים שלמים מן המעשר, (12) כי מיתפסת ליה נמי תפיס, כשמתפיס קדושת דמי שלמים במעות המעשר נתפסת בהם הקדושה.

במשנה הקודמת נתבאר, שהאומר "הרי עלי תודה" יביאנה מן החולין ולא ממעשר שני, ובמשנתנו מתבאר המקור לזה:

מנין לאומר "הרי עלי תודה" שלא יביא אלא מן החולין?

מיתבי מברייתא ששינונו בה:

תלמוד לומר [דברים טז ב]: "וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר". והלא פסח אין בא אלא מן הכבשים ומן העזים ואינו בא מן הבקר, ואם כן מה תלמוד לומר "צאן ובקר"?

א. הפודה מעשר שני או דבר שניקה במעות מעשר שני, הרי זה מוסיף חומש.

ב. הפודה את הקדשים הרי זה מוסיף חומש.

לחקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר — היינו כל קרבנות בהמה — (14) לפסח, ללמד: מה פסח שהוא דבר שבחובת, ואין בא אלא מן החולין וכפי שיתבאר המקור לזה בגמרא, אף כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין.

ג. המתפיס מעות מעשר שני לשלמים נתפסת בהן קדושת שלמים על קדושת מעשר שני שיש בהם, וכשהוא פודן, הרי זה מוסיף עליהם שני חומשין:

לפיכך, האומר "הרי עלי תודה" או שאמר "הרי עלי שלמים", הואיל ואלו באין חובה לתשלום נדרו, לא יביאו אותם אלא מן החולין.

אחד לקודש, ואחד למעשר, שהרי שתי קדושות יש במעות — (13)

ומבואר, שיכול הוא להתפיס מעות מעשר שני לשלמים, ותיקשי לרבי אמי ולרבי אלעזר הסוברים שאינו יכול!?

והנסכים של התודה והשלמים בכל מקום, כלומר אפילו אמר "הרי עלי להביאם מן המעשר", לא יביאו אותם אלא מן החולין, שהרי הנסכים כליל הם למזבח, ולא ניתן מעשר שני לזה. (15)

ומשינונו: מיסברת — ברייתא זו — דברי הכל היא! ? לא כן, אלא הא מני רבי יהודה היא, שלשיטתו ודאי יכול הוא להתפיס מעות מעשר שני לשלמים.

13. ראה מה שכתבו התוספות כאן בענין תוספת חומש בפדיון שלמים.

14. בתוספות נתקשו: מנין לרבות עופות מנחות ולחמי תודה.

15. א. נתבאר על פי רש"י מכתב יד;

12. מסתבר שכונת הגמרא היא: היות ודין המעשר לכתחילה ליקרב שלמים, וכן משמע בפירוש המיוחס לרש"י; ורש"י מכתב יד שהביא כאן "שם שם" הוא על פי מה שכתב רש"י בקדושין — הובא בהערה בתחילת העמוד — דמ"שם שם" נלמד דין זה.

גמרא:

שואלת הגמרא: **ופסח גופיה מנא לן** שהוא אינו בא אלא מן החולין עד שאתה מקיש אליו את כל הקרבנות?

ומשנינן: פסח עצמו ילפינן לה מהא דתניא:

רבי אליעזר אומר: נאמר פסח במצרים

שנינו במשנה: להקיש כל הבא מן הצאן ומן הבקר לפסח, מה פסח דבר שבחובה, ואין בא אלא מן החולין, אף כל דבר שבחובה אין בא אלא מן החולין:

ובפירוש המשניות לרמב"ם כתב: ומה שאמר "והנסכים בכל מקום", ואפילו באותן המצוות שזכרנו שהתרנו לו במקצתן שיביא לחמה מן המעשר, לא יביא נסכים של אותה תודה מן המעשר; ובהלכות מעשה הקרבנות [ב יג]: ואפילו תודה שמביא לחמה מן המעשר, לא יביאו נסכיה אלא מן החולין; וראה שם במהר"י קורקוס דהיינו: כגון שאמר "הרי עלי תודה מן המעשר", נסכים של אותה תודה לא יביא מן החולין; ונראה מדבריו, שהאומר "תודה עלי מן המעשר" אף שלא הזכיר "ולחמה מן המעשר", הרי זה מביא לחם מן המעשר, וראה שיטות בזה, בהערה 2 לעיל פא ב.

ב. עוד כתב רש"י מכתב יד: כי שרי ליה רחמנא — לאתויי שלמים ממעשר, כדגמרינן [לעיל בתחילת העמוד] "שם שם", הני מילי שלמים גופיהו דבני אכילה נינהו, אבל נסכים דכליל נינהו לא יביא מן המעשר.

ובתוספות הביאו על זה מספרי, דממעט עולות מלהביאם מן המעשר, דבעינן אכילה שיש בה שמחה; [וגירסת הגר"א בספרי היא: יכול יקח בהמה למשתה בנו, הרי אתה דן: נאמר כאן "שמחה", ונאמר להלן [בהר עיבל] "שמחה", מה שמחה האמור כאן שלמים, אף שמחה האמור להלן שלמים; אי מה שמחה האמור להלן עולה ושלמים [דכתיב שם "והעלית עליו עולות"], אף שמחה האמורה כאן עולה ושלמים, תלמוד לומר "ואכלת ושמחת" שמחה שיש עמה אכילה, יצאו עולות שאין עמם אכילה; וכן היא הגירסא בתוספות חגיגה ח א ד"ה אמאי].

וּמִסְתַּבֵּר, שְׁלֹא דוּקָא נִסְכֵי שְׁלָמִים וְתוּדָה, אֵלֶּא אֲגַב שְׁזוֹכֵר בְּמִשְׁנַה תוּדָה וְשְׁלָמִים, לִכֵּן פִּירֵשׁ רִש"י נִסְכֵי תוּדָה וְשְׁלָמִים].

וְמָה שֶׁפִּירֵשׁ: בֵּין אָמַר "הָרִי עָלֵי לְהִבְיֵאם בֵּין הַמַּעֲשֵׂר" בֵּין "מִן הַחוּלִין", לֹא יִבְיֵא הַנִּסְכִּים אֵלֶּא מִן הַחוּלִין, בְּפִשְׁטוֹ, הֵינּוּ: אֲפִילוֹ אָמַר "הָרִי עָלֵי תוּדָה וְנִסְכֵיהָ מִן הַמַּעֲשֵׂר", כִּי אִם לֹא אָמַר אֵלֶּא "הָרִי עָלֵי לְהִבְיֵא נִסְכִּים מִן הַמַּעֲשֵׂר", בְּלֹא הִכִּי אֵינּוּ יִכּוֹל לְהִבְיֵאם מִן הַמַּעֲשֵׂר, כִּי כִשֵּׁם שֶׁלְעֵנִין הַלֶּחֶם מְבוֹאֵר בְּמִשְׁנַה לְעִיל, שְׁאֵינּוּ יִכּוֹל לְהִבְיֵאוֹ מִן הַמַּעֲשֵׂר אִם חַיִּיב הוּא תוּדָה מְשֻׁלוֹ, כִּךְ הוּא הַדִּין אִף לְעֵנִין נִסְכִּים, כִּי הַתוּדָה מְחַיֶּבֶת לֶחֶם וְנִסְכִּים, וְדָבָר שֶׁבְּחֻבָּה הֵם שְׁאֵינִם בָּאִים אֵלֶּא מִן הַחוּלִין.

ובפירוש המיוחס לרש"י פירש את לשון המשנה "והנסכים בכל מקום": אפילו היכא דאמר "הרי עלי זבח ולא אמר ונסכים", ומשמע: אף שבאופן זה אינו דבר שבחובה, מכל מקום נסכים אינם באים אלא מן החולין; [וצריך ביאור: כיון שאמר "הרי עלי זבח" הרי נתחייב ממילא בנסכים, וצריך להביאם מן החולין מדין דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, וכמו באומר "הרי עלי תודה" שמביא את לחמה מן החולין משום שהתודה מחייבת לחם, כי מה לי חיוב לחם, ומה לי חיוב נסכים; וכן תמה ב"קרן אורה"].

ועוד פירש: אפילו לא אמר "עלי" אלא "הרי זו" לא יביא מן החולין, פירוש: אף שנדבחה אינו דבר שבחובה, מכל מקום אינו בא אלא מן החולין.

אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע:

אף על פי שאי אפשר, ראייה גדולה היא ונלמד הימנה; כלומר, אף דנין אפשר משאי אפשר, כיון דסוף סוף לא בא פסח מצרים מן המעשר.

חזר רבי עקיבא ודנו דין אחר, כלומר, הקשה רבי עקיבא קושיא אחרת על לימוד פסח דורות מפסח מצרים:

מה לפסח מצרים שהוא אינו בא אלא מן החולין, שכן אין טעון מתן דמים ואימורין

ונאמר פסח לדורות, כלומר, נצטוינו להקריב פסח במצרים ולדורות, ויבואו וילמדו זה מזה:

מה פסח האמור במצרים לא בא אלא מן החולין, שהרי עדיין לא היה להם מעשר שני כי לא נתחייבו בו אלא משבאו לארץ, (16) אף פסח האמור לדורות לא בא אלא מן החולין.

אמר לו רבי עקיבא:

וכי דנין פסח דורות שאפשר להביאו ממעשר, מפסח מצרים שאי אפשר היה להביאו ממעשר שעדיין לא היה! ?

16. כן פירשו רש"י מכתב יד ובפירוש המיוחס לו; אבל הרמב"ם בפירוש המשניות כתב "פסח מצרים היה חולין בלי ספק, שלא היה באותו זמן הקדש, לפי שלא קדמה לו התורה".

והצרך לזה, משום שדין "אינו בא אלא מן החולין" אינו דוקא לענין שאינו בא מן המעשר, אלא אף לענין שאינו בא מן ההקדש, וכמו שמצינו בביצה יט ב, גבי "מביא אדם תודתו בחג סוכות, ויוצא בה ידי חובתו משום שמחה, ואין יוצא בה משום חגיגה ... פשיטא, דבר שבחובה הוא וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין", וכדפירש רש"י שם: מן החולין, ולא ממצעות מעשר שני, ולא מנדרים ונדבות שהוא חייב בהן; וכעין זה בפסחים עא א, שאינו יוצא ידי חגיגה בשלמים ששחטן מערב יום טוב, כי דבר שבחובה היא; ואם כן אין די במה שלא היה נוהג מעשר, אם היה הקדש נוהג.

[אך יש לעיין, שהרי בגמרא מבואר "פסח מדבר יוכיח" [שלא בא אלא מן החולין], ופסח שעשו ישראל במדבר כבר היה אחר מתן תורה, וצריך תלמוד].

וב"מקדש דוד" [י ג] נתקשה: למה הוצרכו ללימוד מיוחד מספרי, והרי אנו רואים בשלמים ותודה הבאים מן המעשר ממקרא הם נלמדים, כמבואר בסוגיא לעיל, ואם כן מהיכי תיתי שיהיו נסכים באים מן המעשר; ראה שם.

אבל הרמב"ם בפירוש המשניות כתב טעם אחר: לפי שהנסכים משמעות הפסוקים נוטה בהן שיהיו מאשר תשיג יד בעל הקרבן, ובכך נבדל, שנאמר (במהר"י קורקוס ציטט: "והוא אמרו") — במדבר טו ד, בפרשת הנסכים — "והקריב המקריב קרבנו לה' מנחה סולת ...".

ג. הנה דנו האחרונים בדין "דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין" אם מדיני הקרבן הוא שעליו להביאו מן החולין, או שמדיני המעשר הוא, שלא ניתן לדבר שבחובה.

ולדעת הסוברים — ראה "מקדש דוד" סימן י אות ד, וב"חזון איש" מנחות סימן מב סקכ"ד — שמדין הקרבן הוא, נמצא, שלדעת רש"י ותוספות משנתנו לצדדין היא, כי דין הרישא הוא מדיני הקרבן, ואילו דין הסיפא — לענין נסכים — הוא מדיני המעשר; אבל לפי פירוש הרמב"ם הכל דין אחד הוא.

אפשר משאי אפשר, ושוב חזר והקשה קושיא אחרת, משום שפסח מצרים אינו טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח:

ורבי עקיבא מה היא סברתו?! והרי ממה נפשך תיקשי:

אי סבר לה [אם אכן סובר הוא] **דאין דנין אפשר משאי אפשר** וכאשר הקשה בתחילה, הרי תיקשי: **ליקו במילתיה** [יעמוד בקושיא זו] ולמה הוצרך להוסיף פירכא נוספת!?

ואי הדר ביה [אם חזר בו רבי עקיבא, והודה לרבי אליעזר שדנין אפשר אף משאי אפשר], **והאי דלא גמר מפסח מצרים** אינו אלא **משום האי פירכא** שהקשה: מה לפסח מצרים שאין טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח; הרי תיקשי:

לגבי מזבח,⁽¹⁷⁾ שלא נצטוו אלא ליתן את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות, וכולו נאכל.

תאמר בפסח דורות, **שטעון מתן דמים** וכן הקטרת **אימורין לגבי מזבח**!?

אמר לו רבי אליעזר לרבי עקיבא:

הרי הוא אומר [שמות יג ה]: **"ועבדת את העבודה הזאת** [של פסח] **בחדש הזה**", לומר: **שיהיו כל עבודות של חודש הזה** — **כזה** [כפסח מצרים], מה פסח מצרים לא בא מן החולין, אף פסח דורות שנעשה בחודש הזה לא יבוא אלא מן החולין.

מקשה הגמרא על רבי עקיבא, שמתחילה דחה את דברי רבי אליעזר משום שאין דנין

ראה שם] דסבירא להו, דמדאורייתא אסור לקנות בהמה לבשר תאווה, אחי שפיר, דכיון דאין קרב למזבח הוי כמו בשר תאווה, ואסור, אבל באמת דבריהם תמוהים, דהספרי בא לרבות דיכול ליקח שלמים, אבל בשר תאווה ודאי מותר, ורק חכמים גזרו על בשר תאווה, [ודבריו צריכים ביאור: אם מן התורה מותר ליקח בהמה לבשר תאווה, אם כן האיך אפשר לומר שצריך לרבות שלמים משום שהאימורים נקרבם על גבי המזבח ואינם נאכלים, והרי גם בבשר תאווה אין האימורים נאכלים ואסורים הם בכרת].

וסגנון קושייתו הוא, לפי מה שהוא סובר בדין דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, שהוא מדיני המעשר; אבל אם מדיני הקרבן הוא, יש להקשות באופן אחר: ומה פסח מצרים שאינו קרבן גמור כי אין טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח, מכל מקום אינו בא אלא מן החולין, פסח דורות שקרבן גמור הוא לא כל שכן.

17. **כתב בפירושו המיוחס לרש"י**: כיון דאין ממנו למזבח לא הוי דומיא דשלמים, להכי אינו בא מן המעשר; ולפי זה משמע שפירכת הגמרא היא בדיני מעשר, שלא ניתנו אלא לשלמים וממה שיש בהם למזבח; וכבר נזכר בהערה לעיל, שבדין דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין, דנו האחרונים אם מדין המעשר הוא, אם מדין הקרבן הוא.

וב"שפת אמת" נתקשה בפירכת הגמרא: **כלפי לייא**, דכיון דנאכל כולו לבעלים טפי מסתבר דיכול להביאו ממעשר כמו בבשר תאווה; ורש"י פירש, משום דאינו דומיא דשלמים, ועדיין תמהני דלמה לי ילפותא דשלמים, ודאי שלמים צריכין לרבויה, דהוה אמינא כיון דאימורין קריבין למזבח אם כן אינו כולו לאכילה, אבל פסח מצרים דכולו לאכילת אדם, יש לומר דאין צריך קרא כיון דמקום ביה "בכל אשר תאווה נפשך".

והוסיף: ולשיטת התוספות [לעיל ד"ה אינו,